

Sygn. akt I ACa 855/19

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 lipca 2020 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie – I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Paweł Rygiel (spr.)
Sędziowie:	SSA Teresa Rak SSA Józef Wąsik
Protokolant:	St. sekr. sądowy Urszula Kłosińska

po rozpoznaniu w dniu 17 lipca 2020 r. w Krakowie na posiedzeniu niejawnym

sprawy z powództwa **A. K.**

przeciwko **C. S.**

o ustalenie

na skutek apelacji powódki

od wyroku Sądu Okręgowego w Nowym Sączu

z dnia 9 kwietnia 2019 r. sygn. akt I C 1449/18

1. oddala apelację;

2. zasądza od powódki na rzecz pozwanego kwotę 8100 zł (osiem tysięcy sto złotych) tytułem kosztów postępowania apelacyjnego.

SSA Teresa Rak SSA Paweł Rygiel SSA Józef Wąsik

sygn. akt I ACa 855/19

UZASADNIENIE

wyroku z dnia 17 lipca 2020 r.

Powódka A. K., w pozwie skierowanym przeciwko pozwanemu C. S., domagała się ustalenia, że jest uprawniona do zwolnienia się z roszczenia powoda do wartości otrzymanego nieodpłatnie przysporzenia do kwoty 479 000 zł tj. wartości darowizny działek gruntowych w dniu 1 lutego 2011 r. Powódka wskazała, że umowa darowizny nieruchomości dokonana na jej rzecz przez dłużnika pozwanego została uznana za bezskuteczną, a z mocy art. 533 k.c.

może – jako osoba trzecia – zwolnić się od obowiązku wobec wierzyciela poprzez jego zaspokojenie kwotą stanowiącą równowartość uzyskanego przez nią przysporzenia.

Pozwany wniosł o oddalenie powództwa.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy powództwo oddalił i zasądził od powódki na rzecz pozwanego koszty procesu.

Podstawą wyrokowania były następujące ustalenia faktyczne.

1/ Umową darowizny z dnia 1 lutego 2011 r., sporządzoną w formie aktu notarialnego, L. K. darował swojej żonie A. K. prawo własności niezabudowanej działki gruntu o pow. 0,0718 ha położonej w Z. w obrębie numeru (...) objętej księgą wieczystą Kw (...) oraz udział wynoszący 1/2 części we współwłasności niezabudowanej działki gruntu numer (...) pow. 0,0070 ha położonej w Z. w obrębie numeru(...), objętej księgą wieczystą Kw (...). Strony w umowie określiły wartość darowizny na łączną kwotę 479 000 zł.

2/ Prawomocnym wyrokiem z dnia 6 listopada 2014 r. Sąd Okręgowy w K.(sygn. akt (...)) uznał za bezskuteczną w stosunku do powoda C. S. w/w umowę darowizny, a to z uwagi na przysługującą powodowi wierzytelnością w wysokości 2.253.940 zł wraz z odsetkami wynikającą z prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w B. w sprawie(...) oraz kosztami postępowania zasądzonymi wyrokiem Sądu Apelacyjnego wG. w sprawie (...)

3/ Pozwany, w ramach postępowania egzekucyjnego prowadzonego przeciwko dłużnikowi L. K., z odwołaniem się do w/w orzeczenia, skierował egzekucję do nieruchomości będących przedmiotem darowizny na rzecz powódki, położonych w Z. i objętych księgami wieczystymi: (...) oraz (...) prowadzonymi przez Sąd Rejonowy w Z.; postępowanie egzekucyjne prowadzone jest przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w Z.; w toku tego postępowania wyszacowano nieruchomość zabudowaną położoną w Z. objętej księgą wieczystą (...) na kwotę 1.973.333,29 zł, w tym wartość gruntu – działki ew. (...)o pow. 718 m⁽²⁾ na kwotę 574.400 zł, zaś wartość udziału w nieruchomości objętej księgą wieczystą (...) - na kwotę 18 452 zł.

W tym stanie rzeczy Sąd Okręgowy uznał zgłoszone roszczenie za bezzasadne.

Odnosząc się do podstawy prawnej roszczenia Sąd I instancji wskazał, że uprawnienie określone w art. 533 k.c. nie stanowi samodzielnej podstawy obrony przed prowadzoną egzekucją. Środkiem takiej obrony jest natomiast art. 841 k.p.c. Powódka z tego środka jednak nie skorzystała, zgłaszając roszczenie oparte na podstawie wynikającej z art. 189 k.p.c.

Sąd ocenił, że tak skonstruowane roszczenie nie zasługuje na uwzględnienie. Powódka nie wykazała bowiem, by miała interes prawny w ustaleniu o treści wskazanej w żądaniu pozwu. W szczególności interes ten nie zachodzi, gdy strona ma dalej idące roszczenie i może uzyskać ochronę prawną inną drogą. Takim dalej idącym roszczeniem jest powództwo przeciwegzekucyjne przewidziane art. 841 k.p.c. Natomiast uzyskanie przez powódkę wyroku ustalającego o treści zgodnej z żądaniem pozwu nie zapewni jej ochrony prawnej. W konsekwencji - nie jest spełniona materialnoprawna przesłanka wynikająca z art. 189 k.p.c.

O kosztach procesu Sąd orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c.

Od powyższego orzeczenia apelację wniosła powódka zarzucając:

- naruszenie przepisów prawa materialnego tj. art. 189 k.p.c. przez jego niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że powódka nie posiada interesu prawnego;

- naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 233 k.p.c. przez błędną ocenę zgromadzonego materiału dowodowego prowadzącą do przyjęcia, iż powódce przysługiwały inne środki ochrony prawnej niż powództwo o ustalenie tj. powództwo z art. 841 k.p.c. w sytuacji, gdy takie powództwo byłoby przedwczesne – co w konsekwencji doprowadziło do bezzasadnego przyjęcia, że powódka nie ma interesu prawnego w dochodzeniu powództwa z art. 189 k.p.c.

W uwzględnieniu zarzutów powódka wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania, ewentualnie o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez orzeczenie, że jest uprawniona do skorzystania z uprawnienia do zwolnienia się z roszczenia pozwanego poprzez jego zaspokojenia do wartości otrzymanego nieodpłatnie przysporzenia tj. kwoty 479.000 zł oraz o zasądzenie kosztów postępowania za obie instancje.

Pozwany wniosł o oddalenie apelacji i zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelację powódki rozpoznano na posiedzeniu niejawnym, a to z mocy art. 15zsz³ ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Dz.U. poz. 374 ze zm.).

Apelacja powódki nie może odnieść zamierzonego skutku.

Ustalenia faktyczne dokonane w pierwszej instancji Sąd Apelacyjny przyjmuje za własne. W istocie sprowadzają się one do powołania okoliczności niespornych – podstawowych faktów, z których wynika obowiązek znoszenia przez powódkę egzekucji skierowanej przez pozwanego do nieruchomości stanowiącej jej własność oraz wszczęcia przedmiotowego postępowania egzekucyjnego. Identyfikacja zgłoszonego w sprawie żądania jako roszczenia o ustalenie oraz ocena Sądu I instancji, że powódka nie wykazała podstawowej materialnoprawnej przesłanki tego roszczenia tj. interesu prawnego w ustaleniu (art. 189 k.p.c.) spowodowała, że zbędne było prowadzenie dalej idącego postępowania dowodowego i czynienia dalej idących ustaleń.

W tym stanie rzeczy oczywiście wadliwe jest powiązanie przez apelującą problemu oceny interesu prawnego w dochodzeniu roszczenia w kontekście możliwych innych, dalej idących roszczeń chroniących prawa powódki, z podstawą faktyczną wyroku. Skoro bowiem okoliczności faktyczne sprawy nie są sporne, a ocena interesu prawnego w domaganiu się ustalenia należy do sfery materialnoprawnej, to bezprzedmiotowe jest podniesienie w tym zakresie zarzutu naruszenia art. 233 k.p.c. W rzeczywistości zarzut ten, wadliwie sformułowany, należy odczytać jako zarzut naruszenia prawa materialnego.

W sprawie nie budzi wątpliwości, że ostatecznie powódka zgłosiła roszczenie przewidziane art.189 k.p.c., zmierzając do ustalenia, że przysługuje jej uprawnienie określone art. 533 k.c. do zwolnienia się od zadośćuczynienia roszczeniu wierzyciela poprzez zaspokojenie wierzyciela (pозwanego) na skutek spełnienia świadczenia o wartości odpowiadającej uzyskanej przez nią korzyści, w wysokości wskazanej w pozwie. Rację ma więc Sąd I instancji, że decydujący dla skorzystania z formy powództwa o ustalenie prawa lub stosunku prawnego jest wyłącznie interes prawny powoda. Jest on przesłanką materialnoprawną powództwa, a jego brak skutkuje oddaleniem powództwa. Interes ten musi istnieć obiektywnie i jest warunkiem umożliwiającym dalsze badanie w zakresie istnienia lub nieistnienia ustalanego prawa.

Interes prawny jest to interes szeroko rozumianych praw i stosunków prawnych. Występuje z reguły wówczas gdy istnieje niepewność tego prawa lub stosunku prawnego. Przez "interes prawny" rozumieć należy istniejącą potrzebę uzyskania korzyści w sferze sytuacji prawnej. W konsekwencji, ocena jego istnienia musi być dokonana w kontekście sytuacji prawnej podmiotu domagającego się ochrony z uwagi na powołany przez siebie stan faktyczny.

Zważyć zatem należy, że z uwagi na nabycie przez powódkę własności spornej nieruchomości od dłużnika pozwanego umową darowizny, która to czynność prawna następnie została uznana za bezskuteczną wobec wierzyciela (pозwanego) z mocy art. 527 k.p.c., pozwany był i jest uprawniony do skierowania egzekucji do przedmiotowej nieruchomości. Z uprawnienia tego skorzystał doprowadzając do zajęcia nieruchomości w postępowaniu egzekucyjnym prowadzonym przez Komornika sądowego przy Sądzie Rejonowym wZ.. Z mocy art. 533 k.c. osoba trzecia, która uzyskała korzyść majątkową wskutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzyciela, może zwolnić się od zadośćuczynienia roszczeniu wierzyciela żądającego uznania

czynności za bezskuteczną m.in. wówczas, jeżeli zaspokoi wierzyciela. W ramach wykładni tego przepisu nie budzi wątpliwości, że do zaspokojenia wierzyciela dochodzi, gdy osoba trzecia spełni na jego rzecz świadczenie o wartości uzyskanej przez nią korzyści majątkowej. Wartość uzyskanej korzyści majątkowej ocenia się według stanu przedmiotu czynności prawnej dokonanej z pokrzywdzeniem wierzyciela z chwili jej dokonania i ceny tego przedmiotu z chwili zaspokojenia wierzyciela (tak: m.in. Kodeks cywilny. Komentarz pod red. J.Gudowskiego. Tom III. Zobowiązania. Część ogólna, wyd. WKP 2018 – komentarz do art. 533).

Z uprawnienia przewidzianego w art. 533 osoba trzecia może skorzystać zarówno przed procesem o uznanie za bezskuteczną czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli, w toku tego procesu, jak i w toku egzekucji z przedmiotów majątkowych, które wskutek czynności uznanej za bezskuteczną wyszły z majątku dłużnika. W przypadku skorzystania z uprawnienia przed wytoczeniem powództwa oraz w toku procesu dochodzi do oddalenia powództwa, zaś skorzystanie z niego w toku egzekucji powoduje umorzenie postępowania egzekucyjnego w części dotyczącej przedmiotów majątkowych, których dotyczyła czynność prawna uznana za bezskuteczną (gdy zażąda tego wierzyciel - art. 825 pkt 1 k.p.c.), bądź też - jeżeli wierzyciel nie złoży wniosku o umorzenie - osoba trzecia może w drodze powództwa żądać zwolnienia zajętych przedmiotów od egzekucji (art. 841 k.p.c.).

Z okoliczności faktycznych sprawy wynika jednak, iż powódka do tej pory nie skorzystała z przysługującego jej uprawnienia. W szczególności, pomimo prowadzonej egzekucji i skierowania jej do spornej nieruchomości, nie zaspokoiła wierzyciela. Ograniczyła się do zaoferowania świadczenia w wysokości przez nią określonej, a po powstaniu sporu pomiędzy nią a wierzycielem co do wartości świadczenia - nie spełniła go (także w wysokości uznanej przez nią za właściwą), czy to poprzez uiszczenie spornej kwoty do rąk wierzyciela, czy też poprzez złożenie świadczenia do depozytu sądowego (k. art. 486 § 1 k.c.). Na skutek tego powódka nie może skorzystać ze środka ochrony przewidzianego art. 841 k.p.c. W konsekwencji zasadnie podnosi w apelacji, że bezzasadne jest powiązanie braku interesu prawnego w ustaleniu z rzekomym istnieniem po jej stronie dalej idącego roszczenia i uzyskania ochrony prawnej poprzez wytoczenie powództwa interwencyjnego określonego art. 841 k.p.c. Brak wypełnienia przesłanek wynikających z art. 533 k.c. na skutek braku zaspokojenia wierzyciela wyklucza bowiem powstanie po stronie powódki roszczenia o zwolnienie zajętego przedmiotu od egzekucji.

Pomimo powyższego apelacja powódki nie jest zasadna, a to wobec zasadności poglądu, że powódka nie ma interesu prawnego w uzyskaniu żadanego ustalenia.

A. K. uzasadnia istnienie interesu prawnego tym, że pomiędzy nią a wierzycielem powstał spór co do wartości korzyści majątkowej, jaką uzyskała w wyniku czynności uznanej za bezskuteczną. Powódka twierdzi, że wobec odmowy przyjęcia przez pozwanego świadczenia z uwagi na jego twierdzenie, że oferowana jego wysokość jest zbyt niska, zmuszona jest ustalić wysokość roszczenia przysługującego wierzycielowi w przypadku skorzystania przez nią z uprawnienia określonego w art. 533 k.c. W przypadku bowiem, gdyby spełniła świadczenie w zbyt niskiej wysokości, to jej ewentualne powództwo przeciwegzekucyjne nie będzie skuteczne.

Zważyć zatem należy, że przedmiotem sporu nie jest to, czy powódce przysługuje uprawnienie do zwolnienia się od odpowiedzialności wobec pozwanego jako wierzyciela poprzez jego zaspokojenie. Uprawnienie to wprost wynika z przepisu kodeksowego i nie jest kwestionowane przez pozwanego. Powódka z tego uprawnienia nie skorzystała. Tym samym bezprzedmiotowe i przedwczesne jest czynienie rozważań co do ewentualnego zwolnienia się powódki z odpowiedzialności wobec pozwanego. Aktualnie zatem treść łączącego strony stosunku prawnego sprowadza się do okoliczności niespornych, związanych z obowiązkiem znoszenia przez powódkę egzekucji skierowanej do będącej jej własnością nieruchomości, objętej bezskuteczną wobec pozwanego umową darowizny. Podkreślenia wymaga, że pozwany wierzyciel jest aktualnie uprawniony do zaspokojenia całej swojej wierzytelności z nieruchomości powódki, a jedynie - co niekwestionowane - powódka może zaspokoić wierzyciela poprzez spełnienie świadczenia równowartego uzyskanej przez nią na skutek darowizny korzyści. Treść stosunku prawnego łączącego strony nie budzi zatem wątpliwości, a jedyny spór dotyczy tego, jaka jest wartość uzyskanego przez A. K. przysporzenia majątkowego. Prowadzi to do wniosku, że powódka - uzasadniając istnienie interesu prawnego - odwołuje się do tego, że poszukuje wiedzy co do wysokości świadczenia, które powinna spełnić na rzecz pozwanego dla zwolnienia się od

odpowiedzialności. Nie wie bowiem, z uwagi na powstały spór, jaka jest wartość uzyskanego przysporzenia tj. jaka jest wartość darowanej jej nieruchomości według jej stanu z daty czynności prawnej.

W rzeczywistości zatem powódka wytaczając w niniejszej sprawie powództwo o ustalenie realizuje jedynie interes faktyczny, a nie prawny. Jak natomiast wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 3 kwietnia 1998 r., II UKN 600/97 (OSNAP z 1999 r., nr.6, poz. 224) „przepis art. 189 k.p.c. dopuszczający żądanie ustalenia przez sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, o ile wnoszący pozew wykaże interes prawny, nie dotyczy ustalenia okoliczności faktycznych sprawy”.

Podkreślić należy, że po stronie powódki nie istnieje zobowiązanie wynikające z treści art. 533 k.c. Obowiązkiem powódki, w ramach łączącego strony stosunku prawnego, pozostaje wyłącznie znośenie egzekucji z przedmiotu stanowiącego jej własność. Art. 533 k.c. statuuje jedynie uprawnienie, z którego powódka – według swego wyboru – może skorzystać. Dopiero skorzystanie z tego uprawnienia ma wpływ na treść stosunku prawnego stron. Pozwany nie kwestionuje też prawa powódki do zwolnienia się od odpowiedzialności poprzez jego zaspokojenie – co wyklucza istnienie interesu prawnego w ustaleniu. Jak już wskazano, spór dotyczy wyłącznie wyliczenia wartości uzyskanego przez powódkę przysporzenia, co przekłada się na wysokość świadczenia, które powódka może spełnić, o ile chce się uwolnić od odpowiedzialności. Tym samym powódka poszukuje ustalenia faktu.

Chybione są argumenty apelującej odwołujące się do tego, że dopiero wyrok ustalający pozwoli jej skorzystać z przysługującej jej ochrony, skoro zapłata przez nią świadczenia w zaniżonej wysokości wykluczy możliwość skutecznego skorzystania przez nią z powództwa przeciwegzekucyjnego z art. 841 k.p.c. To rzeczą powódki jest skorzystanie z przysługującego jej uprawnienia tj. spełnienie świadczenia w granicach uzyskanego przez nią przysporzenia. To powódka winna mieć wiedzę co do wartości przysporzenia i zgodnie z nią zaspokoić wierzyciela.

Ponadto zgłoszone w sprawie roszczenie ustalające nie prowadzi do zniweczenia ryzyka powódki, o którym mówi uzasadniając interes prawny. Zważyć należy, że powódka domaga się ustalenia, że przysługuje jej określonej treści uprawnienie, z którego może skorzystać uiszczając na rzecz pozwanego ściśle oznaczoną kwotę. Tym samym weryfikacja dowodowa prowadząca do wniosku, że kwota ta jest zaniżona, musiałaby prowadzić do oddalenia powództwa. W istocie zatem, dla osiągnięcia zamierzonego celu, powódka musiałaby zgłosić powództwo zmierzające do ustalenia, w jakiej wysokości świadczenie ma spełnić dla skutecznego skorzystania z przysługującego jej uprawnienia – co jest niedopuszczalne z uwagi na konieczność ścisłego określenia żądania pozwu (art. 187 k.p.c.). Także zatem i ta konstatacja uzasadnia wniosek, że w rzeczywistości zgłoszone roszczenie powódki zmierza wyłącznie do ustalenia faktu związanego z wartością uzyskanego przez nią przysporzenia.

Na zakończenie wskazać należy, że dokonana w niniejszej sprawie ocena nie pozbawia powódki ochrony prawnej. Może ona bowiem skorzystać z przysługującego jej - z mocy art. 533 k.c. – uprawnienia poprzez spełnienie na rzecz wierzyciela świadczenia w granicach uzyskanego przysporzenia; w razie odmowy przyjęcia świadczenia na skutek sporu co do wartości tego przysporzenia spełnić świadczenie poprzez złożenie do depozytu sądowego; a w razie dalszego sporu - skorzystać z roszczenia przewidzianego art. 841 k.p.c.

Biorąc powyższe pod uwagę Sąd Apelacyjny, na podstawie art. 385 k.p.c., orzekł jak w sentencji, o kosztach postępowania apelacyjnego rozstrzygając zgodnie z zasadą odpowiedzialności za jego wynik (art. 98 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c.).

SSA Teresa Rak SSA Paweł Rygiel SSA Józef Wąsik